

Waardering voor monumenten sterk gestegen

NICO NELISSEN/CEES DE VOCHT

De Nederlanders staan positief tegenover het behoud van het gebouwde erfgoed. Ze stellen er prijs op om in een historische omgeving te kunnen wonen. De waardering van monumenten is de laatste 10 jaar zelfs sterk toegenomen. Het monumentenbeleid kan daarom rekenen op een breed maatschappelijk draagvlak.

Dat blijkt uit een onderzoek van *Dr. Nico Nelissen* en *Drs. Cees de Vocht* van de vakgroep sociologie van de Katholieke Universiteit Nijmegen naar het belang van het behoud van monumenten en de waardering van de oude gebouwde omgeving.

De Nederlanders zijn sedert 1975 nog positiever komen te staan tegenover de oude gebouwde omgeving, dan dat al het geval was. Zij vinden dat monumenten in de stad van de toekomst niet kunnen worden gemist. Inspanningen om monumenten te behouden en weer nieuwe functies te geven krijgen in dat licht gezien de steun van het merendeel van de Nederlandse bevolking. De Nederlanders

associëren de oude gebouwde omgeving met gezelligheid en iets wat vertrouwd aandoet, kortom als een omgeving waarin het goed toeven is en die vooral vanuit dat oogpunt onmisbaar is.

Opvallend is dat de waardering voor de oude gebouwde omgeving over de gehele Nederlandse bevolking is verspreid. In dit opzicht zijn er geen elitaire groepen meer. De waardering voor ons bouwkundig en stedenbouwkundig erfgoed is in alle lagen van de bevolking terug te vinden.

BIJ LINKS MEER WAARDERING

Wel blijken er enige verschillen te zijn tussen de Nederlanders onderling wanneer men let op hun politieke voorkeur en hun woonplaats. De waardering voor de oude gebouwde omgeving is bij de Nederlanders met een 'linkse' voorkeur wat groter dan bij de mensen die een voorkeur voor VVD of CDA hebben. De verklaring daarvoor moet waarschijnlijk worden gezocht in de nadruk die

De restauratie van de Oude Lutherse Kerk in Amsterdam is voltooid. Op 12 september werd de kerk na een restauratie van ruim twee jaar weer aan het kerkbestuur overgedragen. In het interieur van de kerk werd een moderne accommodatie aangebracht, afgestemd op het huidige gebruik als aula en collegezaal van de Universiteit van Amsterdam. Eerdere verbouwingen en restauraties vonden plaats in 1777, 1905 en 1925. (Foto Maarten Brinkgreve)



Jaargang 63,
no. 11 november 1986
Heemschut verschijnt 9x per jaar

Tijdschrift van de Bond Heemschut
opgericht in 1911
Beschermvrouwe:
H.M. Koningin Beatrix

In dit nummer o.a.:

- Symposium in Vondelkerk
- Hergebruik oude gebouwen
- Interview laureaat A. J. Gerritse
- Heemschut in aktie
- De ontwikkeling van Giethoorn
- Oude stations bedreigd
- Terra cotta in Nederland
- VNG-studiedag in Leiden
- Veel bijval Open Monumentendag
- De Haagse stadhuiskwestie
- 't Karnhuisje te Demen
- Molen Stokkum gerestaureerd
- Nieuws uit de provincies

Foto omslag: Sfeervolle impressie uit Giethoorn

Redactie:

Drs. J. Kamerling, eindredacteur
Drs. A. M. ten Cate
R. Dinger
Dr. E. Jans

Medewerkenden:

J. Th. Balk, Amsterdam
Drs. H. C. Franssen, Amsterdam
Drs. J. Huysmans, Utrecht
Drs. P. Karstkarel, Leeuwarden
D. van der Meulen, Assen
R. Lureman, Doetinchem
Drs. W. J. Pantus, Nijmegen
J. Roelfs Sr., Badhoevedorp
J. E. van der Wielen, 's-Gravenhage
Drs. D. Schaardenburg-van der
Wouden, Amsterdam

Correspondentieadres Bond Heemschut:

Nieuwezijds Kolk 28,
1012 PV Amsterdam;
tel. 020-225292 (secr. en juridische
zaken)
tel. 020-230994 (eindredactie)
tel. 020-230994 (ledenadministratie)
Postgiro 124326
Lidmaatschap f 45,- per jaar
Reductie voor 65+ en 30-
Opzegging alleen vóór 1 november.

Correspondentie voor advertenties:

Bosch & Keuning nv
Postbus 1, 3740 AA Baarn
tel. 02154 - 1 82 41
gironummer 4988

Grafische verzorging:

Bosch & Keuning - Baarn

door de linkse partijen gedurende de laatste jaren is gelegd op de stadsvernieuwing.

Verder zijn er wat verschillen tussen de provincies. Het aantal mensen dat de oude gebouwde omgeving (erg) waardeert, is in de provincies Groningen, Utrecht, Noord-Holland, Zeeland en Limburg wat groter dan in de andere provincies. De verklaring kan gezocht worden in het relatief grote monumentenbestand van deze provincies, in de aanwezigheid van bewoners met een sterk historisch besef en ook in de effecten van het overheidsbeleid ten aanzien van monumenten in die provincies.

Dit laatste aspect leidt ook tot de conclusie dat het overheidsbeleid, zoals dat van de grond is gekomen ná de Monumentenwet van 1961, niet voor niets is geweest. Wellicht dat de veranderingen die zijn opgetreden (denk aan de verschuiving van de aandacht van het individuele monument naar de grotere ruimtelijke structuur, denk aan het verbinden van monumentenzorg met stadsvernieuwing, denk aan de aandacht voor de jonge bouwkunst) ertoe hebben bijgedragen dat de aansluiting met het maatschappelijk draagvlak behouden is gebleven en zelfs groter is geworden.

Een identiek onderzoek als dit werd door de onderzoekers ook in 1975 verricht waardoor de unieke mogelijkheid zich voordeed om na te gaan of het oordeel van de Nederlanders over deze onderwerpen na 10 jaar al dan niet is veranderd; 1975 was, zoals ingewijden zich herinneren, het Europees monumentenjaar. Monumenten en historische binnensteden kwamen in die periode steeds meer in de belangstelling te staan, monumentenzorg werd in een breder maatschappelijk perspectief geplaatst. Men kan zeggen dat gedurende de afgelopen tien jaar op deze gebieden 'ontzettend veel' is gebeurd. Heeft dit gevolgen gehad voor de houding van de Nederlanders ten aanzien van deze onderwerpen? In dit artikel wordt ingegaan op de belangrijkste resultaten van het onderzoek.

Het onderzoek is, zoals te doen gebruikelijk, gehouden onder een groep Nederlanders die als representatief kan gelden voor de gehele Nederlandse bevolking. Het in 1985 gepleegde onderzoek is een replica van het onderzoek uit 1975. Daardoor is het mogelijk een niet onbelangrijke vraag te beantwoorden, namelijk: Is in een periode waarin grote inspanningen zijn geleverd op het gebied van de monumentenzorg en de stadsvernieuwing, de waardering van de Nederlanders voor de oude gebouwde omgeving toegenomen?

Om deze vraag te kunnen beantwoorden, werd aan de Nederlanders een aantal uitspraken voorgelegd. Hierin werd een relatie gelegd tussen het plegen van stadsvernieuwing en het al dan niet behouden van monumenten in dat proces. In die uitspraken kwam verder de waardering van oude bebouwing aan de orde kwam en werd tenslotte de oude stedelijke bebouwing tegenover de nieuwe stedelijke bebouwing geplaatst.

Een en ander leverde de resultaten op als weergegeven in tabel 1.

Tabel 1. Cijfers van 1975 en 1985 (in %)

| | helemaal eens | | eens | | oneens | | helemaal oneens | |
|--|---------------|------|------|------|--------|------|-----------------|------|
| | 1975 | 1985 | 1975 | 1985 | 1975 | 1985 | 1975 | 1985 |
| - Ik vind dat het behoud van monumenten de stadsontwikkeling remt | 14,5 | 6,8 | 36,4 | 17,1 | 33,8 | 61,0 | 15,3 | 15,1 |
| - Ik vind het opknappen van oude stadswijken beter dan het afbreken ervan | 30,6 | 23,0 | 34,8 | 45,6 | 22,5 | 26,1 | 12,1 | 5,3 |
| - Ik vind het gezelliger wonen in een wijk met oudere woningen dan in een nieuwbouwwijk | 29,6 | 17,6 | 29,3 | 42,0 | 22,0 | 28,7 | 19,1 | 11,7 |
| - Ik vind het wonen in steden met veel oude gebouwen fijner dan het wonen in steden met veel nieuwe gebouwen | 35,0 | 18,5 | 36,2 | 44,9 | 17,1 | 28,2 | 11,7 | 8,4 |

Uit deze cijfers blijkt dat in 1975 ongeveer de helft, 50,9 procent van de Nederlanders vond dat het behoud van monumenten de ontwikkeling van de steden remt; in 1985 is dit percentage gedaald tot maar liefst 23,9. De voorkeur die Nederlanders hebben voor het opknappen van oude stadswijken is vrijwel gelijk gebleven, in 1975 is dat percentage 65,4 en in 1985 is het 68,6. Het aantal Nederlanders dat in 1985 zegt het wonen in een wijk met oude bebouwing als prettiger te ervaren dan het wonen in een nieuwbouwwijk is iets gestegen; in 1975 is dit percentage 58,9, in 1985 is het 59,6. Het wonen in steden met veel oude bebouwing wordt door meer dan de helft van de Nederlanders hoger gewaardeerd dan het wonen in steden met veel nieuwe gebouwen. Dit percentage is echter gedaald ten opzichte van 1975. Toen was het nog 71,2 procent, in 1985 is het 63,4 procent.

In 1975 was de waarde die de Nederlanders aan het behoud van hun historische omgeving toekennen al relatief hoog te noemen, in 1985 blijkt deze waardering nog verder te zijn toegenomen.

De hiervoor weergegeven uitspraken drukken elk afzonderlijk bepaalde aspecten uit van de waardering die Nederlanders hebben voor de oude gebouwde omgeving. Wanneer deze uitspraken worden samengevoegd in een schaal, dan levert dat het volgende beeld op: 61 procent van de Nederlanders blijkt momenteel veel of erg veel waarde te hech-

ten aan het behoud van de oude gebouwde omgeving. (Dit percentage komt exact overeen met de uitslag van een in opdracht van Heemschut verrichte enquête van Buro Interview, dit jaar gehouden. Daaruit bleek, dat 61% van de Nederlanders, tamelijk tot erg geïnteresseerd is in het behoud van karakteristieke oude gebouwen. Hetzelfde percentage dus bij een iets afgezwakte vraagstelling. JK)

LEEFTIJD SPEELT GEEN ROL

De vraag die zich vervolgens voordoet is: om wat voor Nederlanders gaat het die het behoud van de oude gebouwde omgeving zo belangrijk vinden? Persoonskenmerken zoals geslacht, leeftijd, inkomen, opleiding en beroep blijken bij deze waardering geen rol te spelen. Met andere woorden: het maakt niet uit of men man of vrouw is, of men jong of oud is, of men veel of weinig inkomen heeft, of men een lage of hoge opleiding heeft, of men een laag of hoog gewaardeerd beroep uitoefent. De Nederlanders verschillen in deze opzichten nauwelijks, 61% blijkt (erg) veel waarde te hechten aan de oude gebouwde omgeving.

Er zijn in dit opzicht wel verschillen ten aanzien van de politieke voorkeur en de provincie waarin men woont.

Nederlanders met een politieke voorkeur voor de PvdA en klein links blijken meer positief te staan ten opzichte van het behoud

Tabel 2. Waardering behoud oude gebouwde omgeving (in %)

| | |
|---------------|--------------|
| erg weinig | 6,7 |
| weinig | 31,4 |
| veel | 46,7 |
| erg veel | 14,3 |
| Totaal | 100,0 |

Tabel 3. Politieke voorkeur en de waardering voor de oude gebouwde omgeving (%)

| | <i>erg weinig</i> | <i>weinig</i> | <i>veel</i> | <i>erg veel</i> | <i>totaal</i> |
|---------------------|-------------------|---------------|-------------|-----------------|---------------|
| <i>klein rechts</i> | 3,7 | 33,3 | 40,7 | 22,2 | 3,6 |
| VVD | 8,7 | 42,0 | 42,7 | 6,7 | 20,2 |
| CDA | 7,6 | 32,3 | 47,5 | 12,6 | 26,7 |
| D'66 | 4,8 | 33,3 | 47,6 | 14,3 | 5,7 |
| PvdA | 5,5 | 26,4 | 50,3 | 17,8 | 39,4 |
| <i>klein links</i> | 6,1 | 9,1 | 57,6 | 27,3 | 4,4 |
| Totaal | 6,6 | 31,0 | 47,8 | 14,6 | 100,0 |

Tabel 4. De waardering voor de oude gebouwde omgeving per provincie (in %)

| | <i>erg weinig</i> | <i>weinig</i> | <i>veel</i> | <i>erg veel</i> | <i>totaal</i> |
|----------------------|-------------------|---------------|-------------|-----------------|---------------|
| <i>Groningen</i> | 5,4 | 18,9 | 59,5 | 16,2 | 3,9 |
| <i>Friesland</i> | 4,2 | 25,0 | 58,3 | 12,5 | 5,0 |
| <i>Drenthe</i> | 2,9 | 45,7 | 37,1 | 14,3 | 3,6 |
| <i>Overijssel</i> | 6,9 | 44,8 | 29,3 | 19,0 | 6,0 |
| <i>Gelderland</i> | 2,9 | 37,7 | 45,7 | 13,8 | 14,4 |
| <i>Utrecht</i> | 4,0 | 20,0 | 60,0 | 16,0 | 5,2 |
| <i>Noord-Holland</i> | 6,7 | 26,1 | 50,7 | 16,4 | 13,9 |
| <i>Zuid-Holland</i> | 12,8 | 34,1 | 43,0 | 10,1 | 18,6 |
| <i>Zeeland</i> | 3,6 | 21,4 | 57,1 | 17,9 | 2,9 |
| <i>Noord-Brabant</i> | 6,2 | 33,7 | 45,5 | 14,6 | 18,5 |
| <i>Limburg</i> | 7,9 | 25,0 | 50,0 | 17,1 | 7,9 |
| Totaal | 6,8 | 31,6 | 47,1 | 14,5 | 100,0 |

Tijdschrift Heemschut heeft redactiestatuut

Het tijdschrift Heemschut heeft sinds kort een officieel redactiestatuut. Het Dagelijks Bestuur heeft het op zijn vergadering van 1 oktober 1986 vastgesteld. De redactieformule wordt omschreven als 'het bevorderen van de interne communicatie binnen de vereniging'.

Daarnaast zowel intern als extern: 'd.m.v. informerende, opiniërende en signalerende bijdragen interesse wekken voor de doelstelling van Heemschut'. Tenslotte beoogt het blad de acties van de vereniging journalistiek te begeleiden.

De inhoud van het tijdschrift moet aansluiten op het verenigingsbeleid. Omdat 'Heemschut' een journalistiek medium is wordt het echter geredigeerd door een zelfstandige redactie volgens de journalistieke beginselen van hoor en wederhoor, betrouwbaarheid, deskundigheid en (relatieve) onafhankelijkheid. De redactie staat ten dienste van de vereniging als geheel door te fungeren als communicatiemedium en discussieforum. De redactie kan dus zelf ook discussies entameren. Zij is via de redactieraad, die intussen ook van start is gegaan, verantwoordelijk verschuldigd aan het DB. Om de communicatie met het DB te optimaliseren zit er namens het DB een bestuurslid in de redactieraad, die ook als voorzitter van de raad optreedt.

Verder zijn lid van de raad de algemeen directeur van Heemschut, de eindredacteur (tevens secretaris van de raad), en twee leden van de vereniging met journalistieke, architectuur-historische of architectonische deskundigheid. De directeur juridische en ruimtelijke zaken en de redacteurs wonen de vergaderingen van de raad bij.

Taak van de redactieraad is het bewaken van de redactieformule en de redactionele (relatieve) onafhankelijkheid. Dit doet de raad door achteraf inhoud en vorm van verschenen nummers te evalueren en suggesties te doen voor komende nummers. Tevens waakt hij over de financiële mogelijkheden van het tijdschrift door aan het DB daarover te adviseren. Eventuele aanwijzingen van het DB aan de redactie lopen via de redactieraad. De raad heeft t.a.v. de redactie een adviserende taak. Alleen als de redactie op afzonderlijke redactievergaderingen het onderling niet eens kan worden neemt de raad een beslissing.

De redactieraad selecteert redacteurs en draagt hen voor ter benoeming. Ontslag van redacteurs vindt niet plaats dan na overleg met redactie en redactieraad.

Als lid van de redactieraad zijn aangezocht het DB-lid ir. W. Jansen als voorzitter, eindredacteur drs. J. Kamerling als secretaris, de heer P. Smit in zijn hoedanigheid als algemeen directeur, H. Knijptijzer in zijn kwaliteit als architect en lid van Heemschut en

van de oude gebouwde omgeving dan mensen met een voorkeur voor VVD en CDA. Het behoud van de oude gebouwde omgeving spreekt de mensen uit Groningen, Utrecht, Noord-Holland, Zeeland en Limburg meer aan dan in de overige provincies. De verschillen zijn overigens niet erg opvallend.

De Nederlanders opteren, gezien hun belangstelling voor de oude gebouwde omgeving, ook voor een voortzetting van dit beleid concluderen de onderzoekers tenslotte. Dit beleid is momenteel onderhevig aan een proces van decentralisatie. Er is een nieuwe bestuurlijke organisatie in ontwikkeling waarin het zwaartepunt van het monumentenbeleid wordt verlegd van het rijks- naar het gemeentelijk niveau. Een groot aantal gemeenten heeft inmiddels via de nu voorgescreven meerjarenprogrammering kenbaar gemaakt welke activiteiten men in de komende jaren ten aanzien van monumenten denkt te gaan ontplooiën. De waardering die de oude gebouwde omgeving bij de Nederlandse bevolking geniet, impliceert dat gemeenten deze taak niet mogen onderschatten. Voor een actief gemeentelijk monumentenbeleid is voldoende maatschappelijk draagvlak aanwezig.

Het belang dat de Nederlandse bevolking toekent aan de oude gebouwde omgeving betekent ook een stimulans voor het werk van de vele particuliere organisaties die in Nederland actief zijn op het gebied van de monumentenzorg. Zij kunnen met een gerust hart hun inspanningen voortzetten!

J. E. van der Wielen in zijn hoedanigheid van journalist en lid van de vereniging. Als adviseurs van de raad treden op drs. J. P. J. van der Haagen, directeur juridische en ruimtelijke zaken en de redacteurs drs. A. M. ten Cate, R. Dinger en drs. E. Jans. Het redactiestatuut als geheel is door elk lid van Heemschut op te vragen.

J.K.

Kamervragen over station Echt

In de Tweede Kamer zijn vragen gesteld over de plannen van de Nederlandse Spoorwegen om het fraaie Waterstaatsstationnetje van het Limburgse Echt te slopen. De Kamerleden Oomen-Ruijten (CDA), De Pree (PvdA) en Van Heemskerck Pillis-Duvekot (VVD), samen een zeer ruime kamermeerderheid vertegenwoordigend, vragen minister Brinkman of hij de sloopplannen kent en of hij bekend is met de culturele en historische waarde ervan. Weet hij wel, zo vervolgen ze, dat er door combinatie van het station met een woon- of kantoorfunctie een zeer bruikbaar gebouw ontstaat, dat ook financieel exploitabel is. Ze vragen de minister tenslotte of hij mogelijkheden ziet sloop van het station te voorkomen en of hij bereid is te bemiddelen in de strijd voor behoud, zodat het karakteristieke station niet verloren hoeft te gaan.